

Krepitev javno zasebnega partnerstva za socialno ekonomijo z družbeno odgovornim javnim naročanjem: od teorije do prakse

PRIROČNIK ZA ZAPOSLENE V JAVNIH USTANOVAH

- 1** ***Uvod: Zakaj še en priročnik?***
- 2** ***Pomen socialne ekonomije (SE) za lokalne skupnosti***
- 3** ***Pravni in strateški okvirji SE v Sloveniji in EU***
- 4** ***Koraki vključevanja deležnikov SE***
- 5** ***Oblike družbeno odgovornega javnega naročanja***
 - 5.1. Javno naročanje z družbeno odgovornimi merili*
 - 5.2. Pridržana javna naročila*
 - 5.3. Razdelitev javnega naročila na sklope*
 - 5.4. Pogoji in merila*
 - 5.5. Zelena javna naročila*
 - 5.6. Skupno naročanje več naročnikov*
 - 5.7. Neposredno sodelovanje preko javno-zasebnega partnerstva*
 - 5.8. Javne gospodarske službe*
- 6** ***Ostali ukrepi, ki jih lahko uporabite***
- 7** ***Več informacij***

1. Uvod: Zakaj še en priročnik?

3P4SSE

ZA ZMANJŠEVANJE
SOCIALNIH RAZLIK S
SKUPNIMI MOČMI

Spoštovani sodelavec lokalne skupnosti!

Vemo, da ste zasuti z nalogami, hitrimi roki in administracijo. Zato vam v roke polagamo **priročnik, ki vam lahko olajša delo – ne ga dodaja, ampak krajša!** Pomaga vam povezati točke med vsakodnevnimi nalogami in dolgoročnim razvojem skupnosti. Brez dolgih teorij. **Tukaj so zbrana uporabna orodja, preverjeni pristopi in tudi konkretni primeri.**

Zakaj bi vas to sploh zanimalo?

Ker socialna ekonomija ni le “še ena nova stvar”, ampak konkreten odgovor na vprašanja, s katerimi se občine srečujete vsak dan:

- Kdo bo skrbel za ranljive skupine?
- Kako okrepiti sodelovanje v skupnosti?
- Kako oblikovati razvoj, ki ni odvisen samo od investicij in gradbenih projektov?

Kaj boste dobili iz priročnika:

- Bistvo socialne ekonomije razloženo jasno in brez žargona.
- Kako občine že zdaj uspešno sodelujejo z društvi, zadrugami, socialnimi podjetji.
- Praktična orodja, kako vključiti SE v strategije, proračune, razpise, javna naročila.
- Predlogi, kako okrepiti zaupanje in sodelovanje – brez dodatne birokracije.

Ne gre za to, da naredite več. Gre za to, da naredite bolje – s pomočjo že obstoječih virov in lokalnih akterjev.

Vabljeni, da ga odprete – za vas in za skupnost.

Če iščete pametne rešitve za kompleksne izzive – ta priročnik je vaš kompas. Pomagal vam bo usmeriti energijo tja, kjer je najbolj učinkovita: v gradnjo zaupanja, sodelovanja in trajnostne skupnosti.

2. Pomen socialne ekonomije (SE) za lokalne skupnosti

SE je torej **odgovor na ključna vprašanja današnjega časa:**

? kako zagotavljati dostojna delovna mesta

? kako zmanjševati socialne razlike,

? kako poskrbeti za starejše,

? kako varovati okolje in hkrati graditi povezanost v skupnosti.

Socialna ekonomija v lokalnem kontekstu tako pomeni prehod iz modela, kjer občina rešuje probleme "od zgoraj", k modelu, kjer rešitve nastajajo skupaj z ljudmi in za ljudi.

Kaj omogoča SE lokalnim skupnostim?

Za lokalne skupnosti sodelovanje s SE pomeni:

- priložnost za razvoj storitev blizu ljudem,
- aktivacijo lokalnih virov in prebivalstva,
- manjšo odvisnost od zunanjih sistemov pomoči,
- možnost za krepitev lokalnega gospodarstva na pravičnih temeljih.

Vloga občin

Vloga občin je tu **ključna** – ne le kot **financerjev ali nadzornikov, temveč kot partnerjev in soustvarjalcev**. Z vključevanjem SE v občinske strategije, razpise, prostorske načrte in sodelovanja, občine postajajo spodbujevalci sprememb. S tem ne le izboljšujejo kakovost življenja prebivalcev, temveč tudi uresničujejo svojo širšo razvojno in družbeno vlogo.

Ker javno naročanje predstavlja 14 % evropskega BDP, je splošno priznano kot ključno orodje politike, ki podpira razvoj socialnega gospodarstva in socialnih podjetij. (Social Economy Action Plan EU)

Verjamemo, da vam ni vseeno, kakšno skupnost soustvarjate. Verjamemo tudi, da ste pogosto v dilemi, kako z omejenimi sredstvi narediti največ. Tukaj vam socialna ekonomija (SE) ponuja konkretno priložnost.

Socialna ekonomija ni »modna muha«, ampak pameten, preizkušen pristop k razvoju občine, kjer v ospredje postavimo ljudi, skupnost in kakovost življenja – ne zgolj številke ali dobička.

Kaj je socialna ekonomija (SE)?

Socialna ekonomija (SE) je vse bolj prepoznana kot ključen steber vključujočega in trajnostnega razvoja. Gre za področje, ki presega tradicionalne razmejitve med javnim in zasebnim sektorjem ter v središče postavlja ljudi, skupnosti in okolje. SE v Sloveniji vključuje različne organizacijske oblike – **zadruge, društva, zavodi, združenja, fundacije, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, socialna podjetja** – ki delujejo po načelih

- 1) solidarnosti,**
- 2) participacije in**
- 3) nepridobitnosti.**

Bistvo SE?

Socialna ekonomija

- **daje prednost družbenemu učinku pred dobičkom,**
- **povezuje gospodarsko dejavnost z družbeno odgovornostjo,**
- **vključuje ranljive skupine in ustvarja kakovostna delovna mesta,**
- **prispeva k lokalni samooskrbi, inovacijam in večji odpornosti skupnosti.**

3. Pravni in strateški okvir za socialno ekonomijo v Sloveniji in EU

1. Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP)

ZSocP je temeljni zakon, ki v Sloveniji ureja status in delovanje socialnih podjetij. Določa:

- pravne oblike, ki lahko pridobijo status socialnega podjetja (zavodi, društva, ustanove, zadruga, d.o.o.-ji ipd.),
- pogoje za pridobitev in ohranitev statusa (npr. nepridobitnost, vračanje presežkov v dejavnost, vključevanje ranljivih skupin),
- posebnosti glede upravljanja in odločanja (npr. participacija zaposlenih in deležnikov).

Zakon poudarja pomen družbenih učinkov, vključujočega odločanja in dolgoročne usmerjenosti v reševanje potreb skupnosti. Lokalne skupnosti lahko ta zakon uporabijo kot osnovo za oblikovanje razpisov, pogodbenih oblik sodelovanja ali podpornih mehanizmov.

2. Strategija razvoja socialne ekonomije 2025–2035 (v pripravi)

Ta strateški dokument, ki ga pripravlja Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport, predvideva:

- razvoj podpornega okolja za SE (svetovalne točke, mentorstva, podporne mreže),
- vzpostavitev finančnih instrumentov (npr. skladi, garancijske sheme),
- spodbujanje vključevanja SE v lokalne razvojne strategije in proračunske dokumente,
- promocijo SE in ozaveščanje javnosti. Strategija prepoznava ključno vlogo lokalnih skupnosti in vključuje poziv občinam k aktivnemu sodelovanju.

Program ukrepov za izvajanje strategije bo oblikovan kot operativni dokument, ki bo določal konkretne ukrepe, kazalnike in nosilce odgovornosti. Občine bodo pomembni izvajalci posameznih ukrepov – zlasti na področju javnega naročanja, upravljanja nepremičnin, promocije in sofinanciranja projektov.

3. Druge zakonodajne povezave v Sloveniji

Socialna ekonomija v Sloveniji ima zelo raznolike organizacijske oblike: zadruga, društva, zavodi, invalidska podjetja tudi d.o.o.-ji in je zato tesno povezana z zakonodajo, ki ureja zadruga (**Zakon o zadrukah**), d.o.o.-je (**Zakon o gospodarskih družbah**), nevladne organizacije (**Zakon o društvih in Zakon o zavodih**) ter invalidska podjetja (**Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov**). Ta zakonodaja zagotavlja specifične pogoje in spodbude za posamezne vrste subjektov znotraj socialne ekonomije.

4. Odloki in lokalni dokumenti

Občine lahko s svojimi odloki, pravilniki ali strategijami razvojne politike (npr. strategija trajnostnega razvoja, lokalna razvojna strategija, programi dela LAS ipd.) podprejo SE z:

- določanjem meril za razpise,
- omogočanjem souporabe javne infrastrukture,
- oblikovanjem podpornih ukrepov (subvencije, najemi, tehnična pomoč).

Primer: Na podlagi Odloka o lokalnem razvoju lahko občina zagotovi prostore za delovanje centra ponovne uporabe ali vključevanje SE v izvajanje storitev javnega interesa. Več v naslednjih poglavjih.

To je priložnost, da kot občinska uprava delate z večjim učinkom, z manj odpora in z veliko več podpore skupnosti.

5. EU Social Economy Action Plan (2021)

Evropska komisija se zaveda, da socialna ekonomija (SE) prinaša konkretne odgovore na izzive današnjega časa – od podnebne krize do staranja prebivalstva in socialne izključenosti. Zato je konec leta 2021 sprejela Akcijski načrt za socialno ekonomijo, ki velja do leta 2030. To ni zgolj politična izjava. To je usmeritev, ki zadeva tudi občine, saj predvideva podporo lokalnim in regionalnim oblastem pri razvoju SE.

1. Izboljšanje dostopa do financiranja

EU bo prek različnih skladov (npr. ESF+, InvestEU, Evropski socialni sklad, Kohezijski sklad ...) omogočila več virov za podporo socialnim podjetjem in lokalnim projektom, ki ustvarjajo družbeno vrednost.

2. Boljša pravna prepoznavnost socialne ekonomije

Evropska komisija spodbuja poenotenje definicij, standardov in statistik o SE na ravni EU, kar povečuje njihovo legitimnost in razumljivost za javne uprave.

3. Krepitev zmogljivosti javnih uprav

Komisija podpira usposabljanja in svetovalno podporo za občinske uprave, da boste znali prepoznati, sodelovati in krepiti SE v vašem okolju.

4. Spodbujanje družbeno odgovornih javnih naročil (SRPP)

EU spodbuja občine, da v razpise vključujejo socialne cilje – kot so zaposlovanje ranljivih skupin, etična proizvodnja, lokalna vrednostna veriga itd.

5. Povezovanje z zelenim in digitalnim prehodom

Akcijski načrt poudarja, da je SE ključni del zelenega in digitalnega prehoda – ker ustvarja lokalne rešitve z majhnim ogljičnim odtisom in socialnim učinkom.

Vsak dan približno 2,8 milijona subjektov socialnega gospodarstva v Evropi zagotavlja konkretne in inovativne rešitve za ključne izzive, s katerimi se srečujemo. Social Economy Action Plan EU

4. Koraki vključevanja subjektov socialne ekonomije

Če želite rešitve, ki res delujejo, potrebujete tudi ljudi, ki bodo te rešitve soustvarjali. Ne gre več le za informiranje ali izvajanje vnaprej pripravljenih odločitev, temveč za gradnjo partnerstev, skupno načrtovanje in soustvarjanje rešitev. Tudi pri tem vam je lahko v pomoč socialna ekonomija, ki že ima izkušnje z vključevanjem skupnosti na terenu. Zato **vključevanje skupnosti ni »mehka vsebina«, ampak ključ do zaupanja in dolgoročne podpore vašemu delu.**

Kako torej začeti – tudi če nimate dodatnega osebja ali časa?

1. Analiza lokalnih potreb in priložnosti

Pred vsakim vključevanjem je smiselno razumeti konkretne potrebe in potencialne lokalnega okolja. Uporabite že obstoječe podatke, izsledke preteklih raziskav, poročila javnih zavodov, pogovore z nevladnimi organizacijami in deležniki.

Cilj: prepoznati ključna področja, kjer lahko sodelovanje prinese večjo učinkovitost, legitimnost in podporo lokalnim politikam.

3. Mapiranje deležnikov

Zastavite si vprašanja:

- Kdo vse je lahko pomemben za določen projekt, program ali odločitev?
- Koga bo sprememba neposredno ali posredno zadevala?
- Kdo že deluje na tem področju?

Deležnike lahko razdelite po stopnji vpliva in interesa ter ustrezno prilagodite način njihovega vključevanja (npr. informiranje, svetovanje, soodločanje).

2. Določitev ciljev vključevanja

Vprašajte se: Kaj želite z vključevanjem doseči? Gre za zbiranje mnenj? Sooblikovanje rešitev? Aktivacijo določenih skupin? Jasna opredelitev ciljev vam bo pomagala določiti globino in obseg vključevanja ter primerno obliko participacije in pomagala v jasni komunikaciji z deležniki.

Poslovni modeli socialnega gospodarstva prinašajo vrednost lokalnim gospodarstvom in družbam, saj spodbujajo njihovo vključenost, odpornost in trajnostnost. Imajo močne lokalne korenine, njihov namen pa je predvsem koristiti skupnosti, v kateri imajo sedež, tako da lokalno ohranjajo prebivalstvo, gospodarske dejavnosti in prihodke.

(Social Economy Action Plan EU)

4. Izbor načina vključevanja

Način vključevanja izberite glede na cilje in razpoložljive vire. Med možnimi oblikami so:

- javne razprave in delavnice,
- fokusne skupine,
- participativni proračun,
- spletna posvetovanja in ankete,
- svetovalne skupine z deležniki,
- obisk skupnosti (»gremo med ljudi«),
- vključevanje preko lokalnih NVO ali podpornih organizacij.

Pomembno je, da način vključevanja resnično omogoča vpliv in da je udeležencem jasno, kako bo njihovo mnenje upoštevano.

5. Vzpostavitev transparentne in učinkovite komunikacije

Zaupanje se ne gradi samo z odločitvami, ampak z načinom, kako jih sprejemamo. Zato poskrbite, da bo komunikacija z deležniki:

- pregledna (jasno kaj, kdo, kdaj, zakaj),
- dvosmerna (poslušanje je enako pomembno kot obveščanje),
- časovno usklajena (ne tik pred odločitvami),
- dokumentirana (povratne informacije, zapisniki, javne objave rezultatov).

Cilj: ustvariti dolgoročen odnos zaupanja, ne zgolj enkratni dogodek.

6. Vzdrževanje rednega dialoga in skupnega prostora

Učinkovito vključevanje ni enkratni projekt, temveč proces, ki vključuje redno izmenjavo, refleksijo in nadgradnjo sodelovanja.

Priporočamo vzpostavitev stalnih srečanj ali oblik rednega dialoga, kot so:

- partnerske skupine za določena področja (npr. socialna podjetja, mladina, starejši),
- posvetovalna telesa občine,
- ciklični forumi z udeleženci participativnega proračuna,
- metode »world café«, »open space«, »future workshop«, deliberativne delavnice ipd.

Cilj: ohranjanje vezi in zaupanja, ki presega zgolj posamezne projekte.

Vključevanje skupnosti ni zgolj dobra volja, temveč strateška odločitev za bolj legitimno, vključujočo in dolgoročno učinkovito občinsko upravljanje. Tudi z omejenimi sredstvi lahko naredite pomemben premik – če proces vodite premišljeno, transparentno in spoštljivo.

5. OBLIKE DRUŽBENO ODGOVORNEGA JAVNEGA NAROČANJA

Pregled korakov in primerov pripravila
Borut Ileskovec in Neža Brunec,
Odvetniška pisarna Jadek&Pensa

1

Javno naročanje z
družbeno odgovornimi
merili

2

Pridržana javna
naročila

3

Razdelitev
javnega naročila
na sklope

4

Pogoji in
merila

5

Zelena javna
naročila

6

Skupno naročanje
več naročnikov

7

Neposredno sodelovanje
preko javno-zasebnega
partnerstva

8

Javne gospodarske
službe

DRUŽBENO ODGOVORNO JAVNO NAROČANJE

*Kaj je družbeno odgovorno javno naročanje? To je **javno naročanje, pri katerem naročniki pri oddaji javnih naročil poleg ekonomske učinkovitosti upoštevajo tudi socialne in etične vidike.** Družbeno odgovorno javno naročanje ne pomeni zgolj izbire najugodnejšega ponudnika, temveč tudi zagotavljanje družbenih koristi in preprečevanje morebitnih negativnih družbenih vplivov pri izvajanju pogodb, sklenjenih v postopkih javnega naročanja.*

Javni naročniki v Republiki Sloveniji predstavljajo enega največjih porabnikov, saj delež vseh oddanih javnih naročil znaša 14,54 odstotka bruto domačega proizvoda, kar je 40 % odhodkov proračuna Republike Slovenije, proračuna samoupravnih lokalnih skupnosti in odhodkov Zavoda za zdravstveno zavarovanje Republike Slovenije.^[1] Če javni naročniki svojo kupno moč usmerijo v nakup blaga in storitev, ki prinašajo pozitivne družbene učinke, lahko bistveno prispevajo k trajnostnemu razvoju.

Namen tega prispevka je **ozavestiti javne naročnike o prednostih družbeno odgovornega javnega naročanja**, jih vzpodbuditi k razmisleku ter **na praktičen način predstaviti možnosti**, ki jih za povečanje družbeno odgovornega javnega naročanja omogočata slovenski in evropski pravni okvir.

Javne naročnike se spodbuja, da socialne cilje vključujejo v vse faze postopka javnega naročanja, in sicer v predhodno fazo postopka, v merila, pogoje za sodelovanje in izključitvene razloge v razpisni dokumentaciji ter v pogodbeno določila za izvedbo javnega naročila.

S premišljenim družbeno odgovornim javnim naročanjem lahko **javni naročniki spodbudijo zaposlitvene možnosti, strokovno usposabljanje in prekvalifikacijo delovne sile, dostojno delo, socialno vključenost, enakost spolov ter preprečevanje diskriminacije.** Prav tako lahko prispevajo k dostopnosti storitev, oblikovanju javnih naročil po načelu univerzalne dostopnosti in krepitvi etične trgovine, hkrati pa zagotovijo skladnost s socialnimi standardi. V določenih sektorjih, kot so gradbeništvo, zdravstvo in promet, kjer javni naročniki obvladujejo velik del trga, so lahko ti učinki še posebej izraziti.

^{1]} Statistično poročilo o javnih naročilih, oddanih v letu 2023 št. 430-298/2024-3130/5 z dne 4. 10. 2024, str. 4.

Za uspešno reševanje družbenih izzivov morajo javni naročniki okrepiti svoja prizadevanja za uveljavljanje vseh vidikov trajnosti – družbenega in etičnega, okoljskega ter gospodarskega.

Družbeno odgovorno javno naročanje je v Republiki Sloveniji že ustaljena praksa, ki vse bolj pridobiva na pomenu. **V letu 2023 je bilo oddanih približno 14,22 % od vseh postopkov javnih naročil s skupno vrednostjo 26,96 %, ^[2] ki so vključevali elemente, ki so prispevali k družbeno odgovornemu poslovanju.**

Naročniki **so socialne vidike vključili v 2.019 javnih naročil na splošnem področju ^[3], katerih skupna vrednost je znašala več kot 1 milijardo evrov ^[4].** Hkrati pa je bilo na infrastrukturnem področju izvedenih **še 373 naročil, katerih vrednost je znašala skupaj 587.203.942 EUR.** Ti podatki kažejo, da Republika Slovenija uspešno vključuje socialno odgovorne kriterije v širok spekter javnih naročil, kar je pomemben korak k bolj trajnostnemu in vključujočemu razvoju naše družbe. ^[5] Seveda pa je še vedno prostor za izboljšanje.

[2] Od 6.771 javnih naročil v skupni vrednosti 9,1 milijarde EUR je bilo oddanih 2.392 javnih naročil v skupni vrednosti skoraj 1,7 milijarde evrov, pri katerih so bili upoštevani različni socialni vidiki.

[3] Vsa področja, ki niso infrastrukturno in obrambno področje.

[4] 1.093.078.006 EUR.

[5] Statistično poročilo o javnih naročilih, oddanih v letu 2023 št. 430-298/2024-3130/5 z dne 4. 10. 2024, str. 47.

Javni naročniki imajo z družbeno odgovornim javnim naročanjem možnost, da svojim skupnostim zagotovijo kakovostne storitve in izdelke ter hkrati ustvarijo dodatne družbene in etične koristi tudi ob omejenih proračunih.

Ključnega pomena je, da naročniki izkoristijo prilagodljivost javnonaročniških pravil ter zagotovijo, da se sredstva uporabijo za čim večji družbeni in gospodarski učinek.

Pri vključevanju socialnih kriterijev v javna naročila so bili po številu oddanih javnih naročil daleč najbolj uspešni javni zavodi, za njimi pa samoupravne lokalne skupnosti in organi Republike Slovenije, kot prikazuje spodnja tabela:

Kategorija naročnika	Št. naročil	Pogodbena vrednost (v EUR)	Delež v št. vseh naročil	Delež v vrednosti vseh naročil
Organi Republike Slovenije	198	689.679.874	8,28 %	41,05 %
Samoupravne lokalne skupnosti	370	119.331.136	15,47 %	7,10 %
Javni skladi	27	17.661.924	1,13 %	1,05 %
Javne agencije	16	1.643.255	0,67 %	0,10 %
Javni zavodi	995	170.184.982	41,60 %	10,13 %
Javni gospodarski zavodi	4	277.717	0,17 %	0,02 %
Drugi naročniki (osebe javnega prava, javna podjetja, subjekt s posebnimi infrastrukturnimi pravicami)	758	471.978.758	31,69 %	28,09 %
Drugi subjekti	24	209.524.302	1,00 %	12,47 %
Skupaj	2.392	1.680.281.948	100,00 %	100,00 %

Tabela 1: Število in vrednosti ter deleži naročil z upoštevanimi socialnimi vidiki glede na kategorijo naročnika

5.1 Javno naročanje z družbeno odgovornimi merili

Cilj družbeno odgovornega javnega naročanja na njegovi najosnovnejši ravni je zagotoviti izpolnjevanje pravnih obveznosti na socialnem področju. Družbeno odgovorno javno naročanje omogoča prilagoditev postopkov, da se upoštevajo socialni, okoljski in etični cilji, kljub temu, da lahko to pomeni omejevanje konkurence in odstopanje od načela enakopravne obravnave ponudnikov. Takšen pristop skuša najti ravnotežje med zagotavljanjem pravičnih pogojev za vse udeležence in spodbujanjem družbenih koristi.

Hkrati je **družbeno odgovorno javno naročanje pomemben instrument za doseganje trajnostnega razvoja in uresničevanje širših družbenih ciljev na mednarodni, nacionalni, regionalni in lokalni ravni**. Socialne vidike je mogoče smiselno združevati z merili za zeleno javno naročanje, krožno gospodarstvo in inovativne rešitve, kar omogoča celovitejši pristop k trajnosti.

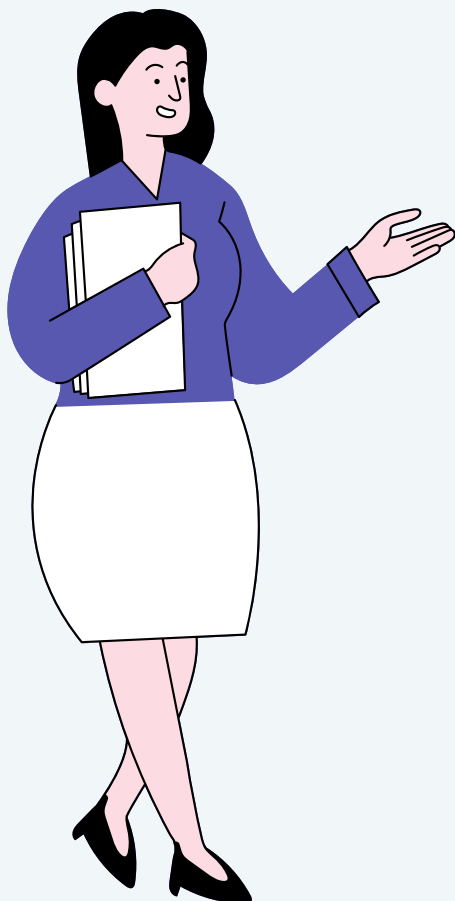
Družbeno odgovorno javno naročanje lahko **prispeva k doseganju širšega spektra družbenih ciljev, kot so:**

- **Ustvarjanje pravičnih delovnih pogojev in spodbujanje socialne vključenosti** – to vključuje podporo zaposlovanju mladih in starejših delavcev, krepitev enakosti spolov z boljšim usklajevanjem poklicnega in zasebnega življenja ter zmanjševanje sektorske in poklicne segregacije. Pomembno vlogo ima tudi pri izboljšanju dostopa do strokovnega izobraževanja in prekvalifikacij, kar krepi zaposlitvene možnosti za vse delavce.
- **Spodbujanje dostojnega dela** – zajema zagotavljanje varnih in stabilnih zaposlitev, pravičnega plačila ter poštenih delovnih pogojev. Pomemben vidik je tudi dostop do socialne zaščite ter enakopravna obravnava vseh, ne glede na spol, s poudarkom na enakih priložnostih in nediskriminaciji pri zaposlovanju.
- **Varstvo socialnih in delavskih pravic** – zagotavljanje spoštovanja pravic delavcev, vključujoč primerno zaščito pred izkoriščanjem, ter spodbujanje dobrih delovnih praks, ki krepijo socialno pravičnost.
- **Zaposlovanje ranljivih skupin** – zagotavljanje enakih možnosti za dostop do zaposlitve za osebe iz ranljivih skupin, kot so dolgotrajno brezposelni, invalidi, mladostniki, starejši in pripadniki manjšin, ter ustvarjanje priložnosti za njihovo integracijo na trgu dela
- **Podpora socialnim podjetjem in pravični trgovini** – spodbujanje poslovnih modelov, ki imajo pozitivne socialne učinke, kot so podjetja, ki vlagajo v zaposlovanje ranljivih skupin ali podjetja, ki poslujejo na podlagi načel pravične trgovine in zagotavljajo pošteno obravnavo vseh deležnikov.

- **Spoštovanje človekovih pravic in etične trgovine** – podpora odgovornemu poslovanju, ki upošteva etične standarde v dobavnih verigah in zagotavlja, da izdelki in storitve nastajajo pod pravičnimi pogoji.
- **Zagotavljanje kakovostnih storitev na ključnih družbenih področjih** – spodbujanje visokih standardov v socialnih, zdravstvenih, izobraževalnih in kulturnih storitvah, ki prispevajo k blaginji celotne družbe.

Družbeno odgovorno javno naročanje javnim naročnikom ne omogoča zgolj izpolnjevanja zakonskih obveznosti, temveč lahko **pripomore tudi k upravljanju tveganj, saj organizacije lažje prepoznajo in zmanjšajo tveganja neskladnosti s socialnim in delovnim pravom tudi v okviru svojih dobavnih verig.**^[1] Poleg tega spodbuja odgovorne trge, saj ustvarja povpraševanje po trajnostnih in inovativnih rešitvah ter krepi razvoj socialnih podjetij in družbeno odgovornih praks. Ta pristop prav tako **krepi zaupanje javnosti**, saj zagotavlja, da je delovanje države usklajeno z vrednotami skupnosti in pričakovanji državljanov glede družbene odgovornosti. Z vključevanjem ranljivih skupin **omogoča boljše zaposlitvene priložnosti za invalide, manjšine in druge marginalizirane skupine** ter izboljšuje njihov dostop do trga dela.

Hkrati pa **omogoča učinkovitejšo porabo javnih sredstev, saj strateško usmerjanje proračunov pripomore k spodbujanju socialnih ciljev brez dodatnih finančnih bremen.** Za uspešno sprejetje strategije družbeno odgovornega javnega naročanja je ključno nasloviti morebitne pomisleke vodstva, vodstvenih delavcev in finančno odgovornih oseb, zlasti glede morebitnih dodatnih stroškov in potrebnih virov za družbeno odgovorno nabavo.

[1] Organizacije, ki družbeno odgovorno javno naročanje vključujejo v svojo prakso, lažje zaznajo morebitna tveganja glede skladnosti z zakonodajo, ki ureja njihovo delovanje ali delovanje njihovih dobaviteljev. Noben javni organ ne želi postati tarča negativne pozornosti zaradi neetičnih ali nezakonitih delovnih praks v svoji dobavni verigi. Z vzpostavitvijo ustrezne politike in ukrepov na področju družbeno odgovornega javnega naročanja lahko pravočasno prepoznate in omejite tveganja, ki se lahko pojavijo v postopkih javnega naročanja in pri izvajanju pogodb (Priročnik za upoštevanje družbenih vidikov pri javnem naročanju, 2. izdaja, št. 2021/C 237/01, str. 10).

Cilji JN z družbeno odgovornimi merili

Evropska komisija v zadnjih letih močno spodbuja družbeno odgovorno javno naročanje.^[1] **Kako lahko naročniki pri svojih odločitvah upoštevajo socialne vidike in kaj to pomeni v praksi, podrobno pojasnjujejo ključni dokumenti, kot sta Priročnik za upoštevanje družbenih vidikov pri javnem naročanju^[2] ter zbirka 71 primerov dobre prakse^[3], v kateri so opisani uspešni primeri družbeno odgovornih javnih naročil iz držav članic celotne Evropske unije.**

Primer dobre prakse družbeno odgovornih javnih naročil na ravni Evropske unije predstavlja na primer norveška občina Stavanger, ki je predhodnica pri uporabi etičnih meril pri javnem naročanju - vključno z uporabo ciljno usmerjenih pogojev za sodelovanje. Od leta 2010 namreč od ponudnikov zahteva, da dokumentirajo svoje dobavne verige s poudarkom na tistih javnih naročilih, ki predstavljajo največja tveganja za kršitev človekovih pravic.^[4] Tudi mesto Söderhamn na Švedskem je po uradnem predlogu mestnega sveta začelo postopek, v okviru katerega je proučilo možnosti za določitev vsaj dveh javnih naročil, pri katerih bi se upoštevala socialna merila in ki bi bila osredotočena na podporo socialni vključenosti in socialnim podjetjem. Rezultat ocene potreb in dialoga s socialnimi podjetji je bil razpis za nakup pošiljk košar s svežim sadjem za zaposlene v občini enkrat ali dvakrat tedensko. Samo socialna podjetja so imela možnost sodelovati in oddati ponudbe za to pogodbo, ki ni dosegala praga za uporabo direktiv o javnem naročanju.^[5]

[1]Osnovne informacije v zvezi z delovanjem Evropske Komisije na področju družbeno odgovornega javnega naročanja dne 26.3.2025 dostopne na: https://commission.europa.eu/funding-tenders/tools-public-buyers/social-procurement_sl.

[2]Priročnik za upoštevanje družbenih vidikov pri javnem naročanju je dne 26.3.2025 dostopen na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C.2021.237.01.0001.01.SLV&toc=OJ%3AC%3A2021%3A237%3ATOC>.

[3]Priročnik za upoštevanje družbenih vidikov pri javnem naročanju, 2. izdaja, št. 2021/C 237/01.

[4]Priročnik za upoštevanje družbenih vidikov pri javnem naročanju, 2. izdaja, št. 2021/C 237/01, str. 51.

[5]Priročnik za upoštevanje družbenih vidikov pri javnem naročanju, 2. izdaja, št. 2021/C 237/01, str. 19.

Pravni okvir v Republiki Sloveniji

V Republiki Sloveniji je področje družbeno odgovornega javnega naročanja urejeno predvsem v **ZJN-3^[1]**, v katerem sta implementirani **evropski direktivi o javnem naročanju^[2]** in **evropska direktiva o javnem naročanju na infrastrukturnem področju^[3]**, pri čemer upoštevanje socialnega in delovnopravnega zakonodajnega okvira pri izvajanju pogodb v postopkih javnega naročanja ni le izbira, temveč obveznost, določena v socialni in okoljski klavzuli.^[4]

Ta določa, da morajo pri izvajanju javnih naročil gospodarski subjekti izpolnjevati veljavne obveznosti na področju okoljskega, socialnega in delovnega prava, ki so določene v pravu Evropske unije, predpisih, ki veljajo v Republiki Sloveniji, kolektivnih pogodbah ali predpisih mednarodnega okoljskega, socialnega in delovnega prava. To pomeni, da morajo spoštovati zakonodajo, ki ureja okoljske standarde, zaščito delavcev in družbene pravice, bodisi na ravni Evropske unije bodisi na nacionalni ravni, kot tudi mednarodne konvencije, ki jih Slovenija podpira^[5]. Pomembno je, da ti subjekti delujejo v skladu z visokimi etičnimi in trajnostnimi standardi, saj to pripomore k pravičnejšemu, bolj odgovornemu in trajnostnemu poslovnemu okolju. Takšna skladnost zmanjšuje tveganje za pravne in finančne posledice ter prispeva k boljši družbeni in okoljski odgovornosti podjetij.

Družbeno odgovorno javno naročanje določa tudi **člen 67.a ZJN-3, ki določa posebna pravila za javna naročila za izvajanje podpornih aktivnosti naročnika^[6]**, in sicer, da mora naročnik iz postopka javnega naročanja izključiti ponudnika, ki je med drugim v obdobju treh let pred oddajo ponudbe dvakrat pravnomočno kršil delovnopravno zakonodajo. Ta določba pomembno prispeva k uresničevanju načel družbeno odgovornega javnega naročanja, saj spodbuja podjetja k spoštovanju pravic delavcev, zagotavljanju poštenih delovnih pogojev ter upoštevanju minimalnih socialnih standardov. Na ta način se javna sredstva usmerjajo k gospodarskim subjektom, ki delujejo skladno z zakonodajo in etičnimi poslovnimi praksami, s čimer se preprečuje socialni damping in izkoriščanje delovne sile. Na primer, gradbeno podjetje, ki bi večkrat kršilo pravice delavcev s tem, da jim ne bi izplačevalo plač ali ne bi upoštevalo varnostnih standardov, bi bilo izločeno iz postopkov javnega naročanja, kar bi dalo prednost odgovornim podjetjem, ki skrbijo za svoje zaposlene in prispevajo k trajnostnemu razvoju trga dela.

Naročniki lahko **socialne vidike v postopku javnega naročanja vključijo v različne instrumente in faze javnega naročanja** – na primer med razloge za izključitev, pogoje za sodelovanje, tehnične specifikacije, merila in pogodbeno določila.

Pri nekaterih javnih naročilih naročniki socialne vidike upoštevajo na več različnih načinov hkrati. Najpogosteje javni naročniki socialne vidike zaenkrat vključujejo v pogodbeno določila. V letu 2023 so bili socialni vidiki vključeni v pogodbeno določila pri 1.281 naročilih oziroma 53,55 % od skupnega števila javnih naročil, kar odraža pomemben korak k večji družbeni odgovornosti v postopkih javnega naročanja. Pri posameznem naročilu so bili socialni vidiki upoštevani pri enem ali več instrumentov hkrati.^[7]

Ne glede na to, ali naročniki socialne kriterije v javno naročilo vključijo kot pogoje za sodelovanje, merila za izbor ali tehnične specifikacije, pa morajo biti pozorni na to, da so **socialni kriteriji v razpisni dokumentaciji opredeljeni nedvoumno in tako da omogočajo preverljivo in pošteno ocenjevanje ponudb**. Zato jih morajo oblikovati na pregleden^[8], jasen in objektivni način, da zagotovijo enakopravno obravnavo ponudnikov ter pravno varnost postopka.

[1] Zakon o javnem naročanju – ZJN-3 (Uradni list RS, št. 91/15 s spremembami; »ZJN-3«).

[2] Direktiva 2014/24/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o javnem naročanju in razveljavitvi Direktive 2004/18/ES (UL L št. 94 z dne 28. 3. 2014 str. 65; »Direktiva 2014/24/EU«), Direktiva Sveta št. 89/665/EGS z dne 21. 12. 1989 o usklajevanju zakonov in drugih predpisov o uporabi revizijskih postopkov oddaje javnih naročil za preskrbo in javnih naročil za gradnje (UL L št. 395 z dne 30. 12. 1989, str. 33), nazadnje spremenjena z Direktivo 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb (UL L št. 94 z dne 28. 3. 2014, str. 1) in Direktiva Sveta št. 92/13/EGS z dne 25. februarja 1992 o uskladitvi zakonov in drugih predpisov o uporabi pravil Skupnosti za oddajo javnih naročil podjetij na vodnem, energetske, transportnem in telekomunikacijskem področju (UL L št. 76 z dne 23. 3. 1992, str. 14), nazadnje spremenjena z Direktivo 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb (UL L št. 94 z dne 28. 3. 2014, str. 1).

[3] Direktiva 2014/25/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o javnem naročanju naročnikov, ki opravljajo dejavnosti v vodnem, energetske in prometnem sektorju ter sektorju poštne storitve, ter o razveljavitvi Direktive 2004/17/ES (UL L št. 94 z dne 28. 3. 2014 str. 243).

[4] Člen 3(2) ZJN-3, člen 18(2) Direktive 2014/24/EU, člen 36(2) Direktive 2014/25/EU in člen 30(3) Direktive 2014/23/EU.

[5] Nabor relevantnih mednarodnih socialnih in okoljskih konvencij sicer določata Priloga X Direktive 2014/24/EU in Priloga XIV Direktive 2014/25/EU, pri čemer je potrebno za vsako preveriti, če je Republika Slovenija ena izmed njenih podpisnic.

[6] Gre za javno naročilo, katerega pogodba o izvedbi javnega naročila ali okvirni sporazum je sklenjen z veljavnostjo najmanj enega leta za storitve, ki jih zajemajo kode CPV: 50700000-2 do 50760000-0: Storitve popravila in vzdrževanja stavbnih inženirskih objektov, 55300000-3 do 55400000-4: Restavratorske storitve in storitve strežbe hrane, 55410000-7 do 55512000-2: Storitve strežbe pijač in storitve menz, 55520000-1 do 55524000-9: Storitve oskrbe s hrano, 60100000-9 do 60183000-4: Storitve cestnega prevoza, 70330000-3: Storitve oddajanja nepremičnin v najem ali zakup, 79713000-5: Storitve varovanja z varnostniki, 90600000-3 do 90690000-0: Storitve čiščenja in sanacije okolja in 90900000-6 do 90919300-5: Storitve čiščenja in sanitarne storitve.

[7] Statistično poročilo o javnih naročilih, oddanih v letu 2023 št. 430-298/2024-3130/5 z dne 4. 10. 2024, str. 48-49.

[8] Sodišče EU je v zadevi C-368/10 z dne 10. 5. 2012 odločilo, da npr. merilo, da ponudnik izvaja »trajnostne nakupe in družbeno odgovorno ravnanje podjetij« ni dovolj pregledno.

Način upoštevanja socialnih vidikov pri javnem naročanju	Št. naročil	Pogodbena vrednost (v EUR)	Delež v številu naročil (socialni vidiki)	Delež v vrednosti naročil (socialni vidiki)
Tehnične specifikacije	136	220.902.698	5,69 %	13,15 %
Merila za oddajo javnega naročila	488	740.470.272	20,40 %	44,07 %
Pogoji za sodelovanje	638	274.458.728	26,67 %	16,33 %
Pogodbena določila iz obligacijskega razmerja	1.281	643.787.697	53,55 %	38,31 %
Razlogi za izključitev	502	306.423.668	20,99 %	18,24 %
Drugo	8	19.182.100	0,33 %	1,14 %

Tabela 2: Število in vrednost glede na način upoštevanja socialnih vidikov

Obseg in trajanje JN

Za družbeno odgovorno javno naročanje **morajo javni naročniki poskrbeti, da obseg javnega naročila ne bo omejeval sodelovanja ponudnikov**, vključno z malimi in srednjimi podjetji, socialnimi podjetji ter organizacijami socialne ekonomije. **Razdelitev naročil na manjše sklope** lahko tem organizacijam olajša dostop, saj so njihovi proizvodni viri pogosto prilagojeni manjšim naročilom. Vendar pa premajhna naročila lahko zmanjšajo konkurenčnost in omejijo možnosti za vlaganje v družbene učinke. Pri razdelitvi naročil je zato treba upoštevati, da namerno drobljenje z namenom izogibanja obveznostim EU ni dovoljeno, razen če je objektivno upravičeno.

Tudi trajanje javnega naročila lahko vpliva na dosego socialnih donosov, saj kratkotrajna naročila otežijo vlaganje v družbene učinke, kot so spremljanje človekovih pravic ali usposabljanje brezposelnih oseb. Prekratko trajanje lahko negativno vpliva na kakovost storitev, zato je smiselno podaljšanje pogodbe vezati na dosego specifičnih družbenih učinkov.

Izbira postopka JN

ZJN-3 v 37. členu določa postopke za oddajo javnega naročila, in sicer:

- **Odprti postopek**
- **Omejeni postopek**
- **Konkurenčni dialog**
- **Partnerstvo za inovacije**
- **Konkurenčni postopek s pogajanjem**
- **Postopek s pogajanjem z objavo**
- **Postopek s pogajanjem brez predhodne objave in**
- **Postopek naročila male vrednosti.**

Družbeno odgovorno je mogoče postopati v vseh postopkih oddaje javnih naročil, vendar se pristop k njihovi izvedbi lahko razlikuje glede na vrsto izbranega postopka. Na primer, v **odprtem postopku** lahko javni naročniki družbene kriterije neposredno vključijo v postopke v obliki meril, pogojev za sodelovanje ali tehničnih specifikacij, saj vsak gospodarski subjekt lahko odda ponudbo, kar omogoča širšo konkurenco in prispeva k večji vključitvi družbeno odgovornih ponudnikov.

Pri **omejenem postopku**, kjer je število ponudnikov omejeno, lahko naročniki vnaprej določijo specifična družbena merila, ki morajo biti izpolnjena za prejem ponudbe, s tem pa zagotovijo sodelovanje podjetij, ki izpolnjujejo družbene kriterije.

V **konkurenčnem postopku** s pogajanja ali konkurenčnem dialogu imajo naročniki večjo svobodo pri usklajevanju družbenih ciljev in iskanju inovativnih rešitev, ki so v skladu z družbeno odgovornimi zahtevami. Pri tem lahko vključijo pogajanja in prilagoditve ponudb, ki povečajo socialne in okoljske koristi.

Postopek **naročila male vrednosti omogoča poenostavitev postopkov**, vendar lahko naročniki tudi v teh postopkih poskrbijo za vključitev temeljnih standardov, ki zagotavljajo pravične, varne in etične delovne pogoje, spoštovanje temeljnih pravic delavcev in širše družbe ter socialno vključenost in dostopnost, kar pomaga pri doseganju manjših, a pomembnih socialnih ciljev.

Ne glede na izbrani postopek pa mora biti cilj vsakega družbeno odgovornega javnega naročila povečanje pozitivnih družbenih vplivov, bodisi s spodbujanjem vključevanja ranljivih skupin, bodisi z zagotavljanjem trajnostnih rešitev. S skrbno izbiro postopka in jasnim določanjem družbenih meril lahko javni naročniki zagotovijo, da družbeno odgovorno javno naročanje ni le priporočljivo, temveč tudi izvedljivo.

Naročniki so v letu 2023 socialne vidike najpogosteje uporabili v odprtih postopkih, in sicer v 1.172 javnih naročilih:[1]

Vrsta postopka	Št. naročil	Pogodbena vrednost (v EUR)
Konkurenčni dialog	3	210.426.714
Konkurenčni postopek s pogajanjem	48	27.815.403
Odprti postopek	1.172	1.082.836.268
Omejeni postopek	67	149.551.495
Postopek naročila male vrednosti	973	143.610.938
Postopek s pogajanjem brez predhodne objave	101	32.439.937
Postopek s pogajanjem po predhodni objavi	28	33.601.193
Skupaj	2.392	1.680.281.948

Tabela 3: Vrste postopkov, v katerih so bili upoštevani socialni vidiki

[1]Statistično poročilo o javnih naročilih, oddanih v letu 2023 št. 430-298/2024-3130/5 z dne 4. 10. 2024, str. 49.

5.2. Pridržana javna naročila

Pomembno orodje za spodbujanje družbene odgovornosti v okviru javnega naročanja predstavljajo pridržana javna naročila^[1], katerih namena sta spodbujanje večjega vključevanja v družbo in zagotavljanje enakih možnosti za vse.

Pridržano javno naročilo pomeni, da **naročnik že v osnovi omogoči sodelovanje v postopku le določenim subjektom. To je zakonita izjema od splošnih pravil in načel javnega naročanja**, kot so npr. načelo enakopravnosti ponudnikov in načelo konkurenčnosti. Seveda pa je takšne pogoje treba skladno z načelom transparentnosti določiti vnaprej.

✓ Upravičenci

Naročniki morajo v dokumentaciji jasno navesti, da javno naročilo pridržujejo za navedene subjekte, pri čemer sodelovanje pri postopku javnega naročanja lahko pridržijo za eno ali obe skupini hkrati (invalidi in/ali socialna podjetja)^[2]. Pri pridržanih postopkih javnih naročil pa velja omejitev pri podizvajanju - del javnega naročila se namreč lahko odda v podizvajanje le podjetjem, ki izpolnjujejo pogoje iz 31. člena ZJN-3, kar onemogoča zlorabe na način, da bi ponudnik izpolnjeval pogoje za pridržano javno naročilo, dejansko pa bi izvedbo naročila prepustil v podizvajanje gospodarskemu subjektu, ki pogojev za pridržano javno naročilo ne izpolnjuje.

Podjetja, ki jih naročniki lahko **vključijo v pridržana javna naročila, morajo izpolnjevati pogoje, kot jih določata ZZRZI in ZSocP**^[3]. Invalidska podjetja morajo biti organizirana kot gospodarske družbe, pri čemer mora vsaj 40 % vseh zaposlenih predstavljati invalidi. Poleg tega morajo pridobiti status invalidskega podjetja. Zaposlitveni centri pa morajo delovati kot pravne osebe, zaposlovati invalide na zaščitene delovnih mestih in imeti izdelan poslovni načrt. Prav tako morajo zaposlovati vsaj pet oseb ter pridobiti odločbo ministrstva, pristojnega za invalidsko varstvo. Socialna podjetja so nepridobitne pravne osebe s pridobljenim statusom socialnega podjetja na podlagi odločbe Ministrstva za gospodarstvo, ki trajno opravljajo dejavnosti socialnega podjetništva na vseh področjih gospodarskih in negospodarskih dejavnosti in so uvrščena na seznam socialnih podjetij.

[1] Člena 31 in 99 ZJN-3.

Naročniki lahko v postopku pridržanega javnega naročanja k sodelovanju povabijo le:

- invalidska podjetja in zaposlitvene centre, kot jih določa ZZRZI[1], ter
- socialna podjetja in podjetja s socialno vsebino, kot jih določa ZSocP[2].

[2] Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 s spremembami; v nadaljevanju: »ZZRZI«).

[3] Zakon o socialnem podjetništvu (Uradni list RS, št. 20/11 s spremembami; v nadaljevanju: »ZSocP«).

Možnost pridržanih javnih naročil je še posebej pomembna za vključevanje socialnih podjetij, invalidskih podjetij in drugih organizacij, katerih poslanstvo je družbeno ali poklicno vključevanje invalidov ali prikrajšanih oseb. S tem se zasledujejo temeljna načela ZZRZI in ZSocP, ki so povečati zaposljivost invalidov ter vzpostaviti pogoje za njihovo enakovredno udeležbo na trgu dela in spodbujanje socialnih oblik podjetništva. Takšna podjetja, ki opravljajo storitve, kot so vzdrževanje, skladiščenje ali celo turizem in storitve informacijske tehnologije, ponujajo možnosti zaposlitve za ranljive skupine in pogosto predstavljajo njihovo edino možnost za zaposlitev.

Skladno z ZJN-3 se naročniki lahko odločijo tudi, da pravico do sodelovanja v postopku javnega naročanja pridržijo posamezni organizaciji, če naročajo zdravstvene, socialne in kulturne storitve, ki so zajete v taksativno določenih CPV kodah^[2] (socialne in druge posebne storitve). Za uporabo pravil o pridržanih javnih naročilih za socialne in druge posebne storitve, mora ponudnik izpolnjevati pogoje: zagotavljanje javnih storitev, reinvestiranje dobička v poslanstvo organizacije ter vključevanje zaposlenih ali zainteresiranih strani v lastništvo in upravljanje^[3]. **Podeljevanje pridržanih javnih naročil za socialne in druge posebne storitve je omejeno: naročnik, ki se odloči za uporabo postopka pridržanega javnega naročila, temu ponudniku v zadnjih treh letih ni smel oddal javnega naročila za tovrstne storitve po tej izjemi, trajanje pridržanega javnega naročila pa ne sme biti daljše od treh let.** ZJN-3 v teh primerih za uporabo pravil javnega naročanja določa višje mejne vrednosti, in sicer 750.000 EUR za splošno področje in 1.000.000 EUR za infrastrukturno področje. Pod tem pragom se lahko izvedejo postopki z evidenčnim naročilom (velja le za navedene CPV kode).

V praksi so **pridržana javna naročila še posebej učinkovita, ko gre za socialna podjetja ali organizacije z družbenim namenom.** Naročniki lahko v okviru teh naročil vključijo posebne ukrepe, kot so delitev naročila na sklope, kar omogoči manjšim organizacijam, da se vključijo v javno naročilo. Prav tako lahko ustanovijo partnerstva ali konzorcije, ki izpolnjujejo zahteve in omogočajo sodelovanje socialnih podjetij pri večjih javnih naročilih. Vendar pa ZJN-3 (razen za tip organizacije) ne določa izčrpnih pogojev za pridržanje naročil, kar naročnikom omogoča določeno svobodo pri določitvi dodatnih meril, če ta prispevajo k uresničevanju ciljev socialne in zaposlitvene politike. Drugače povedano – tudi če naročniki že v osnovi pridržijo javna naročila, lahko kljub temu uporabijo še druge instrumente javnega naročanja, kot so pogoji za sodelovanje in merila.

V vsakem primeru pa je **ključnega pomena, da se pri izvedbi teh naročil upošteva načela pravične konkurence in transparentnosti, da se zagotovi pravičen dostop do priložnosti za vse udeležence**. Tako Sodišče EU kot DKOM^[4] poudarjata, da je osnovni cilj pridržanih javnih naročil spodbujanje zaposlovanja invalidnih in prikrajšanih oseb, pri čemer imajo naročniki določeno fleksibilnost pri izbiri pogojev, ki podpirajo te cilje. Hkrati mora biti spoštovano temeljno načelo enakega obravnavanja, sorazmernosti in odprtosti, ki so ključni za zagotavljanje pravične konkurence in preprečevanje neupravičenega izkrivljanja trga^[5]

[1]Odločitev Državne revizijske komisije v zadevi št. 018-029/2018 z dne 8. 3. 2018.

[2]To so naslednje CPV kode: 75121000-0: Upravljanje javnih služb, 75122000-7: Upravljanje vladnih služb, 75123000-4: Upravljanje zdravstvenih storitev, 79622000-0: Storitve oskrbe s kadri za začasno delo, 79624000-4: Storitve oskrbe s kadri za zdravstveno nego, 79625000-1: Storitve oskrbe s kadri za medicinsko osebje, 80110000-8: Predšolsko izobraževanje, 80300000-7: Visokošolsko izobraževanje, 80420000-4: E-učenje, 80430000-7: Storitve izobraževanja odraslih na univerzitetni stopnji, 80511000-9: Storitve izobraževanja osebja, 80520000-5: Storitve usposabljanja, 80590000-6: Storitve izobraževalnih agencij, od 85000000-9 do 85323000-9: Zdravstvene in socialne storitve, 92500000-6: Storitve knjižnic, arhivov, muzejev in drugih kulturnih ustanov, 92600000-7: Storitve športnih klubov, 98133000-4: Storitve, ki jih nudijo socialni člani in 98133110-8: Storitve socialnih centrov.

[3] Člen 99(2) ZJN-3.

[4]Odločitev DKOM, št.: 018-029/2018-4 z dne 8. 3. 2018.

[5]Naročniki morajo biti pazljivi, da pri določanju meril in pogojev ne onemogočajo konkurence na trgu, npr. da ne preferirajo določene dejavnosti, območja izvajanja, izvajalca, da ne izberejo najugodnejše ponudbe nepravilno, da pravilno določijo zahteve, itd.

5.3. Razdelitev javnega naročila na sklope

Razdelitev javnega naročila na sklope, kot jo določa **73. člen ZJN-3**, omogoča **večjo dostopnost javnih naročil manjšim in srednje velikim podjetjem ter socialnim podjetjem, ki morda ne bi mogla konkurirati na velikih razpisih. Naročnik mora, kadar je to smiselno in prispeva k večji gospodarnosti ter učinkovitosti izvedbe naročila, javno naročilo razdeliti na sklope ter pri tem zagotoviti nediskriminatorno obravnavo ponudnikov.** *Na primer, pri javnem naročilu za čiščenje javnih ustanov lahko naročnik naročilo razdeli na regijske sklope, s čimer omogoči lokalnim podjetjem, da sodelujejo in prispevajo k razvoju lokalnega gospodarstva.* Naročnik lahko v obvestilu določi, ali se ponudbe lahko predložijo za en sklop, več sklopov ali vse sklope, ter po potrebi omeji največje število sklopov, ki jih lahko pridobi posamezen ponudnik, pri čemer mora zagotoviti objektivna in nediskriminatorna merila za odločanje.

Poleg spodbujanja gospodarstva razdelitev na sklope **omogoča tudi uresničevanje socialnih ciljev.** Naročnik lahko določi posebne sklope, namenjene socialnim podjetjem ali podjetjem, ki zaposlujejo osebe iz ranljivih skupin. Tako lahko v okviru javnega naročila za nakup hrane enega ali več sklopov nameni zaposlitvenim centrom, ki vključujejo osebe z oviranostmi. Poleg tega lahko naročnik določi, da si pridržuje pravico do združitve več sklopov, če je to navedeno v obvestilu o naročilu in prispeva k boljši izvedbi naročila. S tem se spodbuja socialna vključenost in omogoča enake možnosti na trgu dela.

Pomemben vidik 73. člena ZJN-3 so tudi **izločeni sklopi**, za katere se pravila o javnem naročanju ne uporabljajo. **Naročnik lahko naročila za posamezne izločene sklope odda neposredno, če je njihova vrednost pod določenim pragom (80.000 EUR brez DDV za blago ali storitve), vendar skupna vrednost teh sklopov ne sme presegati 20 % kupne vrednosti vseh sklopov, na katere je bila razdeljena predlagana pridobitev podobnega blaga ali predlagana izvedba storitev.** To omogoča naročniku, da naročilo dodeli gospodarskemu subjektu, ki sicer ne bi izpolnjeval vseh pogojev za sodelovanje, vendar ima pomembno družbeno vlogo. *Na primer, pri javnem naročilu za nakup hrane lahko naročnik določen izločeni sklop nameni lokalnim kmetom, ki ne morejo zagotoviti zadostnih količin ali celotnega nabora izdelkov, vendar ponujajo kakovostne in trajnostno pridelane surovine.* S tem naročnik podpira lokalno gospodarstvo, zmanjšuje vpliv transporta na okolje in prispeva k bolj trajnostnemu sistemu oskrbe s hrano.

5.4. Pogoji in merila

Naročniki lahko z ustreznimi merili, pogoji, tehničnimi specifikacijami in pogodbenimi določili zagotovijo, da javno naročilo spodbuja socialno pravičnost in odgovorno ravnanje podjetij.

Med pogoje za sodelovanje, ki so pokazatelji družbeno odgovornega javnega naročanja, sodijo na primer naslednje zahteve:

- **da vsaj določen odstotek (npr. 5 %, 10 % ali 20 %) zaposlenih pri izvajanju naročila prihaja iz ranljivih skupin, kot so dolgotrajno brezposelni, osebe z invalidnostmi ali mladi brez izobrazbe,**
- **da ponudnik vsem zaposlenim zagotavlja vsaj minimalno plačo ter omeji uporabo prekarnih oblik dela, na primer določi, da največ 5 % delavcev dela preko agencij ali kot samostojni podjetniki, s čimer se zmanjšuje tveganje izkoriščanja delavcev,**
- **da je ponudnik je v sodelovanju s sindikatom sprejel etični kodeks zaposlovanja (»cleaners charter«),**
- **da pri ponudniku deluje vsaj en sindikalni zaupnik ali delavski zaupnik, tj. predstavnik zaposlenih, prek katerega se lahko upravljajo odnosi med osebjem in delodajalcem, ki zagotavlja uporabo in pravilno izvedbo varnostnih in zdravstvenih politik ter postopkov, seznanja zaposlene s tveganji na delovnem mestu, deli izkušnje ipd.,**
- **da ima ponudnik certifikat oziroma potrdilo na področju družbene odgovornosti (npr. družini prijazno podjetje), pri čemer mora naročnik vedno sprejeti tudi enakovredna dokazila (zadovoljstvo zaposlenih in vpliv na kakovost storitev),**
- **da izvajanje ukrepov okoljskega ravnanja oziroma vzpostavljen sistem okoljskega ravnanja ponudnika (kot dokazilo o skladnosti se prizna vzpostavljeni sistem ravnanja z okoljem, npr. EMAS) ali**
- **vklučenost zaposlenih v upravljanje, udeležba zaposlenih pri dobičku itd.**

Družbeno odgovorno javno naročanje se lahko odraža tudi v **merilih za izbor ponudnika**. Odločitev naročnika, da imajo pri izboru prednost ponudniki, ki imajo sklenjene veljavne podjetniške kolektivne pogodbe, saj so v njih določila, ki presegajo minimalne zakonske in z veljavno panožno kolektivno pogodbo določene obveznosti delodajalca, je zagotovo odsev družbeno odgovornega javnega naročanja. Naročnik bi v postopku javnega naročila lahko preverjal tudi interes ponudnikov za vključitev socialnih vidikov v postopek.^[1] V zvezi z določitvijo pogojev za sodelovanje in merili predstavljajo koristen pripomoček naročnikov za vključitev različnih družbeno odgovornih instrumentov v postopek javnega naročanja Smernice za javna naročila za čiščenje objektov^[2]. Na primer, pri javnem naročilu za čiščenje objektov lahko naročnik določi, da ponudniki vključijo zaposlitvene centre ali socialna podjetja, ki zaposlujejo te skupine.

Naročnik mora pri izvajanju javnega naročila upoštevati tudi svoje standarde kakovosti in vrednote. Zlasti je pomembno, da lahko obvesti ponudnike o vseh natančno določenih standardih kakovosti, politikah zaposlovanja in programih družbene odgovornosti, s katerimi mora biti ponudnik usklajen oziroma jih mora vsaj spoštovati. Navedeno lahko naročnik v postopku javnega naročanja upošteva že pri določitvi tehničnih specifikacij. Na primer, posebno pozornost mora naročnik nameniti varovanju delovnih invalidov, zaposlenih pri izvajalcu čiščenja. Upoštevati je potrebno, da imajo delavci invalidi z odločbo določene omejitve in da zanje veljajo drugačni normativi.^[3] Pri opredelitvi tehničnih specifikacij si naročniki lahko pomagajo z napotili Priročnika za upoštevanje socialnih vidikov pri javnem naročanju – Kupujte socialno^[4].

[1]V tem primeru bi naročnik interes ponudnika za vključitev socialnih vidikov v družbeno odgovoren postopek javnega naročila kot merilo lahko vključil na sledeč način:

»Javno naročilo bo oddano na podlagi ekonomsko najugodnejše ponudbe. Merila za oddajo bodo tehtana

na naslednji način:

·cena: 80 %;

·dodatna garancija za izdelke: 10 %;

·vrednost predlaganega socialnega projekta: 10 %.«

(Priročnik za upoštevanje družbenih vidikov pri javnem naročanju, 2. izdaja, št. 2021/C 237/01, str. 95.

[2] Smernice za javno naročanje storitev čiščenja Ministrstva za javno upravo, izdaja 1.0, oktober 2018.

[3] Smernice za javno naročanje storitev čiščenja, str. 7.

[4] Priročnik za upoštevanje socialnih vidikov pri javnem naročanju – Kupujte socialno dne 28.3.2025 dostopen na: <file:///C:/Users/lucka.brunec/Downloads/kupujte%20socialno.pdf>.

5.5. Zelena javna naročila

Zeleno javno naročanje je ključen instrument za doseg trajnostnega razvoja in zmanjšanje negativnih vplivov na okolje in je opredeljeno v Uredbi o zelenem javnem naročanju^[1] kot naročanje, pri katerem naročnik po ZJN-3 naroča blago, storitve ali gradnje, ki imajo v primerjavi z običajnim blagom, storitvami in gradnjami v celotni življenjski dobi manjši vpliv na okolje in zagotavljajo varčevanje z naravnimi viri, materiali in energijo ter imajo enake ali boljše funkcionalnosti. To pomeni, da mora izbrani izdelek ali storitev imeti manjši vpliv na okolje skozi celotno življenjsko dobo ter omogočati varčevanje z naravnimi viri, materiali in energijo, hkrati pa zagotavljati enake ali boljše funkcionalnosti.

Skladno z Uredbo so naročniki dolžni upoštevati okoljske vidike pri vseh predmetih (zelenega) javnega naročanja, za katere je to predpisano.^[2] Okoljski vidiki vključujejo različne okoljske cilje, kot so zmanjšanje porabe energije, optimizacija rabe materialov in zmanjšanje emisij škodljivih snovi.^[3] Za vse predmete zelenega javnega naročanja so v Uredbi določeni specifični cilji, ki jih morajo naročniki doseči z vključitvijo ustreznih okoljskih zahtev in meril v postopek javnega naročanja. Slovenska ureditev glede zelenega javnega naročanja je usklajena z evropskimi smernicami^[4] in Direktivo 2014/24/EU, ki določa okvir za zeleni javni razpis znotraj EU. Uredba natančno opredeljuje, kdaj in kako je treba upoštevati okoljske vidike pri postopkih javnega naročanja, kar je v skladu z evropsko politiko, ki spodbuja prehod k bolj trajnostnemu in okolju prijaznemu gospodarstvu.

Ministrstvo za okolje in prostor ter Ministrstvo za javno upravo sta v sodelovanju z drugimi resornimi ministrstvi pripravila primerna okoljska merila, ki jih lahko naročniki vključite v javne razpise.^[5] Ta merila, ki so občasno posodobljena, temeljijo na tehnološkem razvoju ter zakonodaji Evropske unije in Republike. Pomembno je, da so okoljska merila pri zelenem javnem naročanju jasno definirana, preverljiva, utemeljena in ambiciozna, pri čemer se upošteva celoten življenjski cikel izdelka ali storitve. Ta pristop omogoča, da javni naročniki sprejemajo bolj informirane odločitve, ki bodo dolgoročno prinesle koristi tako za okolje kot za družbo.

[1] Uredba o zelenem javnem naročanju (Uradni list RS, št. 51/17 s spremembami; »Uredba«).

[2] Člen 4(1) Uredbe.

[3] Člen 6 Uredbe.

[4] Javna naročila z boljše okolje z dne 16.7.2008, dne 26.3.2025 dostopne na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0400:FIN:SL:PDF>.

[5] Primeri okoljskih zahtev in meril pri zelenem javnem naročanju so dostopni na: <https://www.gov.si teme/zeleno-javno-narocanje/>

Naročniki okoljska merila v postopkih javnega naročanja lahko umestijo v katerikoli del javnega naročila. Leta 2023 so naročniki okoljske zahteve najpogosteje umeščali med tehnične specifikacije, in sicer pri 3.151 naročilih, kar pomeni, da so bile te zahteve upoštevane v slabih dveh tretjinah javnih naročil. Okoljske vidike so pri merilih za oddajo naročniki upoštevali v 1.937 naročilih, kar pomeni, da so bile te zahteve upoštevane v slabi polovici vseh zelenih naročil. Pri 489 naročilih so naročniki **okoljske zahteve uvrstili med tehnične specifikacije, merila za izbiro, med pogoje za ugotavljanje sposobnosti, med pogodbena določila in razloge za izključitev**.^[1]

Način vključevanja okoljskih vidikov v javno naročanje	Št. zelenih naročil	Pogodbena vrednost	Delež v št. zelenih naročil	Delež v vrednosti zelenih naročil
Tehnične specifikacije	3.151	1.720.015.731	65,59 %	80,46 %
Merila za oddajo javnega naročila	1.937	789.722.278	40,32 %	36,94 %
Pogoji za sodelovanje	1.660	387.507.410	34,55 %	18,13 %
Pogodbena določila iz obligacijskega razmerja	1.227	377.848.850	25,54 %	17,68 %
Razlogi za izključitev	850	33.904.303	17,69 %	1,59 %
Drugo	34	5.864.698	0,71 %	0,27 %

[1] Statistično poročilo o javnih naročilih, oddanih v letu 2023 št. 430-298/2024-3130/5 z dne 4. 10. 2024, str. 46.

Potrebno je opozoriti, da je zeleno javno naročanje v Republiki Sloveniji, kot tudi v drugih državah članicah EU, za predmete javnih naročil, ki niso vključeni v Uredbo, še vedno prostovoljno, vendar pa v prihodnosti lahko pričakujemo, da bodo v skladu z evropskimi cilji uvedene še strožje zahteve, predvsem na področju krožnega gospodarstva in zmanjšanja emisij CO₂. Evropska komisija razvija prostovoljne okoljsko primerne nabavne kriterije za več skupin izdelkov. Poleg tega Evropska Komisija po sprejetju Akcijskega načrta za krožno gospodarstvo 2020^[1] predlaga minimalne obvezne kriterije zelenega gospodarstva in cilje v sektorski zakonodaji ter postopno uvajanje obveznega poročanja za spremljanje njihove uporabe. V tem smislu bo pomembno, da javni naročniki v Republiki Sloveniji in po vsej EU postopoma vključujejo zelena merila v večje število javnih naročil z namenom, da bi dosegli cilje trajnostnega razvoja in izboljšali okoljski odtis.

Pogoji za sodelovanje v postopku družbeno odgovornega in zelenega javnega naročanja bi lahko bili na primer:

- da vsaj 40 % surovin ali izdelkov izhaja iz pravične trgovine,**
- da ponudniki jamčijo, da v njihovi dobavni verigi ne prihaja do prisilnega ali otroškega dela,**
- da mora vsaj določen odstotek (npr. 30 %) vrednosti pogodbe izpolniti podjetje, ki deluje po načelih trajnostne proizvodnje.**

S temi ukrepi javno naročanje postane pomemben vzvod za doseganje družbene odgovornosti in trajnostnega razvoja.

Ob tem si naročniki lahko pomagajo tudi s primeri dobrih že vzpostavljenih praks na ravni Evropske Unije, na primer na Danskem so v postopku javnega naročila hrane za vrtce in šole vključili pogoj, da mora biti 90 % dobavljene hrane iz ekološke pridelave. Za primerjavo, Uredba določeno, da mora delež ekoloških živil glede na celotno predvideno količino živil, izraženo v kilogramih, znašati najmanj 15 % in da mora delež živil iz shem kakovosti glede na celotno predvideno količino živil, izraženo v kilogramih, znašati najmanj 20 %.

Naslednji primer dobre prakse zelenega javnega naročanja prihaja iz Finske, kjer so v postopku javnega naročila za dobavo tekstilnih izdelkov za bolnišnice (posteljnine, oblačila), določili pogoja, da mora biti vsaj 50 % dobavljenega blaga iz recikliranega materiala ali virov, ki spodbujajo ponovno uporabo oziroma mora biti pridelano v certificiranih trajnostnih proizvodnih postopkih. Medtem Uredba določa, da morajo bombaž ali druga naravna vlakna, vsebovana v tekstilnih izdelkih, v najmanj 10% vseh izdelkov zajemati bombažna ali druga naravna vlakna, pridobljena na ekološki način.

Iz navedenih primerjav je razvidno, da so okoljski vidiki in cilji zelenega javnega naročanja, ki so določeni z Uredbo, postavljeni precej nižje kot se v praksi zasledujejo v drugih državah članicah Evropske Unije, zaradi česar izpolnjevanje obveznosti iz Uredbe naročnikom ne bi smelo predstavljati prevelike težave.

Zelena javna naročila torej niso le instrument za izpolnjevanje okoljskih ciljev, temveč tudi pomembno orodje za spodbujanje inovacij, ustvarjanje novih delovnih mest in dosego širših družbenih ciljev. Kljub temu, da je še vedno precej prostora za izboljšanje, tako v Republiki Sloveniji kot tudi na ravni EU, se zelena javna naročila vse bolj uveljavljajo kot ključni del trajnostnega gospodarjenja. Zelena javna naročila so del širšega okvira strateškega javnega naročanja, ki vključuje tudi družbeno odgovorno javno naročanje ter inovacijska javna naročila.

[1]Akcijski načrt za krožno gospodarstvo 2020 dne 28. 3. 2025 dostopen na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX:52020DC0098>.

5.6. Skupno naročanje več naročnikov

Zakon o javnem naročanju v členih 32 in 33 omogoča skupno javno naročanje, kjer se več naročnikov, pogosto tudi manjši, kot so občine, poveže v enoten postopek za oddajo naročila. Takšno združevanje naročnikov pripomore k **večji gospodarnosti pri porabi javnih sredstev**, saj omogoča večje količine nabav, kar prinaša boljše pogoje za doseg boljših cen in večjo konkurenčnost. Hkrati pa je skupno naročanje tudi priložnost za vključevanje družbeno odgovornih elementov v javna naročila, saj naročniki že v fazi oblikovanja nabave lahko določijo pogoje, ki spodbujajo etične prakse, kot so zahteve po spoštovanju delavskih pravic ali vključevanje socialnih podjetij.

Z vključevanjem družbeno odgovornih meril pri skupnih javnih naročilih se ustvarja dodana vrednost, ki presega zgolj ekonomske koristi. Na primer, pri skupnem naročilu za prehrano v šolah in vrtcih lahko občine uvedejo zahteve po lokalnih ekoloških izdelkih ali krajši dobavni verigi, kar ne le zmanjšuje okoljski odtis, ampak tudi podpira lokalno gospodarstvo. Podobno, pri nabavi storitev, kot so čiščenje ali varovanje objektov, lahko naročniki določijo minimalne plače, omejitve prekarne delo ali pogoje za vključevanje invalidskih podjetij, kar spodbuja socialno odgovornost. Pri nabavi tekstila za javne institucije lahko osrednji nabavni organ določi, da mora vsaj 40 % izdelkov imeti certifikat pravične trgovine, s čimer se zagotavlja spoštovanje delavskih pravic v dobavni verigi. Na ta način skupno naročanje ni zgolj orodje za finančne prihranke, temveč tudi pomemben mehanizem za krepitev družbene odgovornosti javnih naročil. Skupno naročanje tako lahko postane močan mehanizem za doseg širših družbenih ciljev, hkrati pa zagotavlja dolgotrajno gospodarsko vzdržnost in večjo učinkovitost pri porabi javnih sredstev.

ZJN-3 omogoča, da se skupna javna naročila izvajajo tudi v obliki **dolgoročnih okvirnih sporazumov, ki zagotavljajo stabilnost in predvidljivost dobaviteljem, obenem pa naročnikom omogočajo doseg jasnih standardov za trajnostne in etične nabavne prakse.** S tem se zagotovi, da so naročniki odgovorni ne le do svojih uporabnikov, ampak tudi do širše družbe in okolja.

5.7. Neposredno sodelovanje preko javno-zasebnega partnerstva

Javno-zasebna partnerstva so način **sodelovanja med javnim sektorjem in zasebnimi podjetji, namenjen zagotavljanju javnih storitev ali infrastrukture z združevanjem finančnih in strokovnih virov**. Omogočajo izvedbo projektov, ki bi jih javni sektor težje financiral ali izvedel samostojno, pogosto pa vključujejo dolgoročne pogodbe za gradnjo, vzdrževanje ali upravljanje objektov, kot so šole, bolnišnice, ceste in energetske sistemi. Poleg ekonomske koristi so javno-zasebna partnerstva tudi **močno orodje za vključevanje družbeno odgovornih meril, saj omogočajo upoštevanje okoljskih standardov ter spodbujajo trajnostne in socialno vključujoče rešitve**.

Pomemben vidik javno-zasebnih partnerstev je možnost vključevanja socialnih ciljev, kot so zaposlovanje dolgotrajno brezposelnih, invalidov in drugih ranljivih skupin. Javni partnerji (tudi samoupravna lokalna skupnost) lahko v pogodbe z zasebnimi izvajalci vključijo konkretne družbene in okoljske cilje, kot so zmanjšanje negativnega vpliva na okolje, izboljšanje energetske učinkovitosti ali povečanje socialne vključenosti. Inovacije in trajnostni poslovni modeli, ki jih razvijajo zasebni partnerji v okviru javno-zasebnih partnerstev, prispevajo k dolgoročno učinkovitejšim in trajnostnim rešitvam, hkrati pa lahko zmanjšujejo stroške obratovanja in izboljšujejo kakovost javnih storitev.

Družbeno odgovorno naravnost javno-zasebnih partnerstev omogoča tudi ZJZP^[1], ki v **50. členu določa, da lahko javni partner v primeru dveh ali več ekonomsko najugodnejših vlog prednostno izbere subjekt, ki ni ustanovljen z namenom pridobivanja dobička, ali pa odločitev temelji na vnaprej določenih socialnih elementih, kot so zaposlovanje nezaposlenih ali invalidnih oseb**. To omogoča, da javno-zasebno partnerstvo ne temelji zgolj na ekonomski ugodnosti, temveč tudi na širšem družbenem in socialnem vplivu, kar prispeva k bolj odgovorni porabi javnih sredstev ter večji socialni koheziji in trajnostnemu razvoju.

[1] Zakon o javno-zasebnem partnerstvu (Uradni list RS, št. 127/06 s spremembami).

5.8. Javne gospodarske službe

Gospodarske javne službe so storitve, ki jih država ali lokalne skupnosti zagotavljajo javnosti, kot so oskrba z vodo, odvoz odpadkov, javni prevoz, oskrba z energijo in podobno. **Javni sektor ima odgovornost, da te storitve zagotavlja na način, ki je učinkovit, dostopen in trajnosten, hkrati pa spoštuje tudi širše družbene cilje, kot so socialna vključenost, varstvo okolja in trajnostni razvoj.**

V okviru družbeno odgovornega javnega naročanja se lahko **gospodarske javne službe vključijo v postopke, kjer se ne upoštevajo le ekonomski dejavniki, temveč tudi socialni in okoljski vidiki.** S tem se zagotavlja, da javne storitve ne služijo zgolj zadostitvi osnovnih potrebščin, temveč prispevajo tudi k širšim družbenim ciljem.

Gospodarske javne službe, kot so energetska oskrba, odvoz odpadkov ali promet, imajo pomemben vpliv na okolje in družbo. Lokalne skupnosti, ki vključujejo socialne in okoljske kriterije v te storitve, lahko prispevajo k večji trajnostnosti. Na primer, javni prevoz lahko uvede vozila, ki uporabljajo okolju prijazne vire energije, kar zmanjša emisije CO₂ in izboljša kakovost zraka. Prav tako se lahko spodbuja vključevanje ranljivih skupin, kot so brezposelni ali invalidi, v zaposlitvene možnosti znotraj teh služb, s čimer se povečuje socialna kohezija in vključevanje.

Vključevanje družbeno odgovornih meril v gospodarskih javnih službah lahko povečuje tudi učinkovitost izvajanja javnih storitev. Lokalne skupnosti lahko v pogodbah vključijo jasne cilje za zmanjšanje okoljskega odtisa ali izboljšanje dostopa do storitev za ranljive skupine. To omogoča dolgoročno trajnostno delovanje storitev, hkrati pa zagotavlja, da te storitve niso zgolj stroškovno učinkovite, temveč tudi odgovorne do okolja in družbe.

Gospodarske javne službe so ključne za zagotavljanje temeljev družbene blaginje, zato je pomembno, da se pri njihovem izvajanju upoštevajo tako ekonomski kot tudi socialni in okoljski cilji. **Z vključevanjem družbeno odgovornih meril v postopke podeljevanja gospodarskih javnih služb se lahko zagotovijo bolj trajnostne, vključujoče in odgovorne storitve, ki koristijo širši skupnosti.**

6. OSTALI UKREPI, KI JIH LAHKO UPORABITE

V vsakem kraju delujejo ljudje, društva, zadruge in socialna podjetja, ki že danes ustvarjajo rešitve tam, kjer jih država in trg pogosto ne nudita – na področju nege starejših, zaposlovanja ranljivih, skupnostne oskrbe, lokalne prehrane in še marsikje. Njihovo delo dopolnjuje vaše.

A za to, da lahko delujejo, potrebujejo podporno okolje – in tukaj stopite v igro vi. **Dobra novica? Za prvi korak ne potrebujete dodatnega proračuna – le odločitev, da odprete vrata sodelovanju.**

Zato vam ponujamo nabor konkretnih in izvedljivih ukrepov, s katerimi lahko kot občina že danes okrepite socialno ekonomijo v svojem okolju. Ti ukrepi ne pomenijo več dela – pomenijo boljše rezultate z manj odpora in več zaupanja.

1 Vključevanje SE v javne razpise in pozive občin

2 Možnost brezplačnega najema nepremičnin v lasti občine

3 Oblikovanje regijskih/lokalnih strategij razvoja SE

4 Skupne prijave lokalne skupnosti in SE na razpise

5 Pomoč pri promocijskih aktivnostih

6 Poznate še vi kak ukrep?

Uporabne strani

EU SOCIAL ECONOMY GATEWAY

social-economy-gateway.ec.europa.eu/index_en

EVIDENCA SOCIALNIH PODJETIJ

podatki.gov.si/dataset/evidenca-socialnih-podjetij

**KUPUJTE DRUŽBENO ODGOVORNO –
PRIROČNIK ZA UPOŠTEVANJE
DRUŽBENIH VIDIKOV PRI JAVNEM
NAROČANJU**

[eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?
uri=CELEX:52021XC0618\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52021XC0618(01))

**DRUŽBENO ODGOVORNO
NAROČANJE**

[commission.europa.eu/funding-tenders/tools-public-
buyers/social-procurement_sl](https://commission.europa.eu/funding-tenders/tools-public-buyers/social-procurement_sl)

**PRIROČNIK UKREPOV
ZA RAZVOJ SE**

[sociolab.si/wp-content/uploads/2021/10/Prirocnik-
ukrepov-za-razvoj-SE-final.pdf](https://sociolab.si/wp-content/uploads/2021/10/Prirocnik-ukrepov-za-razvoj-SE-final.pdf)

SOCIOLAB

sociolab.si

Zaključek

v tem priročniku smo želeli pokazati, da podpora socialni ekonomiji ni zgolj dodatek razvojnim politikam, temveč ena izmed njihovih najbolj obetavnih poti. Pot, ki omogoča več vključevanja, več solidarnosti in več lokalno ukoreninjenih rešitev. Videli ste, da kot občina lahko z razmeroma preprostimi, že zdaj zakonito omogočenimi ukrepi prispevate k bolj pravični in povezani skupnosti – in to brez velikih sistemskih sprememb, temveč z boljšim povezovanjem obstoječih akterjev.

Socialna ekonomija vam lahko pomaga:

- **naslavljati izzive, kjer javni sektor pogosto nima dovolj zmogljivosti,**
- **aktivirati neizkoriščene lokalne vire,**
- **krepiti zaupanje in socialno povezanost v vaši občini.**

A uspeh je mogoč le, če sodelovanje ni enkratno, ampak postane del načina delovanja – odprto, partnersko in dolgoročno naravnano. To sodelovanje ni enosmerno. Gre za skupno odgovornost javnega sektorja, lokalnih skupnosti in akterjev socialne ekonomije.

Ta priročnik je rezultat aktivnosti v okviru **projekta 3P4SSE**, ki prinaša novosti na področju družbenih inovacij in podpore socialni ekonomiji. Projekt izpostavlja pomen vertikalnega in horizontalnega sodelovanja med javnim sektorjem ter sektorjem socialne ekonomije.

Na podlagi skupne Strategije za podporo sodelovanju med javnim sektorjem in sektorjem socialne ekonomije v Srednji Evropi so projektni partnerji iz Italije, Hrvaške, Madžarske, Poljske in Slovenije v svojih okoljih razvili Lokalne akcijske načrte za krepitev družbenih inovacij. Ključno orodje pri tem je prav sodelovanje z lokalnimi skupnostmi.

Naj bo ta priročnik vaš korak naprej – ne le k boljšemu razumevanju, temveč k pogumnejšemu delovanju.

Naj bo to začetek dolgoročnega partnerstva – z ljudmi, za ljudi.

Priročnik je nastajal v soavtorstvu.
Borut Leskovec in Lučka Brunec, Odvetniška pisarna Jadek & Pensa, avtorja poglavja
"Družbeno odgovorno javno naročanje"

Ostala vsebina in uredništvo
Dušanka Lužar Šajt in Katja Beck Kos, Fundacija PRIZMA

Marec 2025

Priročnik je nastal v okviru projekta 3P4SSE – Javno-zasebno partnerstvo za socialno in solidarnostno ekonomijo, ki ga sofinancira Evropska unija iz programa Interreg Srednja Evropa. Projekt spodbuja povezovanje deležnikov, krepitev socialnih inovacij in razvoj vključujočih storitev za trajnostni razvoj regij.

Interreg
CENTRAL EUROPE

Co-funded by
the European Union

3P4SSE

PRIZMA
Fundacija za izboljšanje zaposlitvenih
možnosti

